

Retki rajoille - Border excursion 1.11.-7.11.2009

Marraskuun alussa maisterikoulu toteutti viikon mittaisen ekskursion Venäjälle ja Viroon. Teemana matkalle oli raja. Rajan merkitys sen läheisyydessä oleville ihmisille antoi ajattelemisen aihetta vieraillessamme neljässä eri kaupungissa Suomen naapurimaissa. Matkalle osallistui maisterikoululaisia Suomen kaikista osista sekä muutamia opiskelijoita Suomen yliopistojen kansallisesta matkailuverkostosta.

Ensimmäinen raja tulee vastaan Suomesta Venäjälle matkatessa tietenkin jo junassa. Junalla rajaa ylitettäessä pääsee kuitenkin melko helpolla, kunhan paperit ovat kunnossa. Raja- ja tulliviranomaiset marssivat reippaasti vaunujen läpi ja passit ja viisumit annetaan junan konduktöörille. Junasta ei tarvitse nousta, mikä antaa pehmenneen kuvan rajanylitystilanteesta. Huumekoiriakaan ei näy, eikä tavaroita läpivalaista.*

Pietarissa retkue majoittui hostelli Abricosissa Nevskin valtakadulla aivan keskustan ytimessä. Pietariin tutustumiselle oli varattu kolme päivää, joiden aikana vierailtiin Hertzenin pedagogisessa yliopistossa Poliitiikan tutkimuksen tiedekunnassa, Pietarin valtion yliopistossa Maailmantalouden tutkimuksen laitoksella, Suomen konsulaatin yrittäjätapaamisessa sekä Suomen Pietarin instituutissa, jossa kuultiin esitykset instituutin toiminnasta sekä Matkailun Edistämiskeskuksesta (MEK). Muuhun ohjelmaan kuului tutustumista maisterikoulun alumneihin, jotka työskentelevät nykyään Pietarissa ja Pietarin kulttuurikohteisiin ja yöelämään tutustumista.

Pietari on eteläisestä Suomesta katsoen lähellä, rajapinnassa. Vaikka fyysisesti raja on parin tunnin ajomatkan päässä, Pietarin ja Suomen erityinen suhde näkyy selvästi monella tapaa niin kaupunkikuvassa kuin keskustellessa ihmisten kanssa. Pietarissa asuu ensinnäkin satoja suomalaisia. Erityispiirteenä on kuulemma se, että suomalaiset eivät ole keskenään yhtä yhteisöllisiä kuin muissa Venäjän kaupungeissa. Kotona Suomessa on erittäin helppo käydä, etenkin jos asuu Etelä- tai Itä-Suomessa. Suomalaiset yritykset ovat kaikkialla näkyvissä, muun muassa kauppojen tarjonnassa (tosin tämä ei rajoitu pelkästään Leningradin alueeseen), tutuissa suomalaisissa mainoskylteissä (Aurinkomatkat, Tikkurila...) ja suomalaisissa turistibusseissa. Kaikissa yliopistoissa Pietarissa on mahdollista opiskella suomen kieltä, jos ei pääaineena niin ainakin vieraana kielenä tutkintoon opiskellessa, lisäksi kaikkialla mainostavat kielikoulut tarjoavat yksityisiä suomen kielen kursseja.

Suomi on Pietarin ja Leningradin alueen tärkeimpiä turistikohteita läheisyytensä takia. Silläkin saattaa olla merkitystä, että Suomen Pietarin konsulaatista saa ilman erityistä paperisotaa monikertaviisumin, jota on raja-alueen läheltä helppo hyödyntää. Venäläiset hyödyntävät saamiaan viisumeita monella tavalla. Esimerkiksi Suomen kautta matkustetaan etelään, koska lennot ovat jostakin syystä halvempia ottaa Suomesta kuin Venäjältä. Suomen puolella Lappeenrantaan rakennettava kansainvälinen lentokenttä on ottanut rajan erinomaisesti huomioon; sen

käyttöalueella lasketaan olevan noin kahdeksan miljoona ihmistä! Edulliset linja-auto- ja minibussimatkat Etelä- ja Itä-Suomeen houkuttelevat myös nuoria pietarilaisia matkustamaan Suomeen. Matkustaminen on kuitenkin aina matkustamista, ja Suomessa on yleensä muutamallekin käyntikerralle tekemistä.

Ekskursion seuraava kohde oli Pihkova, jonne matkattiin ennakkoon tilatulla minibussilla. Matkan aikana satoi ensimmäinen kunnan lumi. Kauhista herättivät useammat tieltä suistuneet autot, vilkas liikenne ja tien huono päällyste. Kaikki Pietarista lähtevät tiet eivät ole yhtä hyväkuntoisia kuin Viipurin tie. Matkalla pysähdyttiin huoltoasemalla, jolta ostettiin venäläistä kuohuviiniä. Joidenkin pettymykseksi entinen Sovetskoje shampanskoje on nykyään joutunut muuttamaan nimensä Rossiiskoje shampanskojeksi.

Neuvostoajasta irtautuminen ei tullut kuitenkaan ensimmäisenä mieleen saapuessamme Pihkovaan, joka edusti enemmän sitä ennakkokuvaa, mikä monilla suomalaisilla Venäjältä on. Majoituimme yhden yön hotelli Rizhkajassa, joka sijaitsi parin kilometrin päässä Pihkovan keskustasta.

Kiersimme Pihkovan nähtävyydet paikallisen oppaan kanssa, joka esitteli retkueelle Pihkovan Kremlin ja kertoi laveasti kaupungin vanhasta historiasta. Kaupunki on ollut alueen kaupallinen keskus ja sen hallinnasta on käyty kiivaita taisteluja ympärillä olevien maiden kesken. Vesiteiden merkitys on ollut tärkeä, kun tavara ja ihmiset ovat kulkeneet Pihkovan läpi jatkaen matkaa kaikkiin ilmansuuntiin. Vaikka kaupunki oli periaatteessa siisti, kaupunkikuva oli harmaampi ja yksinkertaisempi kuin restauroidussa Pietarissa. Polyteknisen instituutin tilat olivat myös varsin vaatimattomat, vaikka luokkahuone, missä meille instituuttia esiteltiin, olikin valoisa ja uudenaikainen.

Pihkovan Polyteknisestä Instituutissa tapasimme laitoksen kansainvälisen toimiston työntekijöitä sekä opiskelijoita, jotka olivat olleet vaihdossa Euroopassa. Instituutissa on tehty paljon töitä kansainvälisen yhteistyön käynnistämiseksi ulkomaalaisten ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa. Suunnitteilla oli useampiakin projekteja ja instituutti oli itse koostamassa ensimmäistä opinto-opastaan, jotta ulkomaalaisten vaihto-opiskelijoiden olisi helpompi valita sopivia kursseja. Opinto-opasprojekti oli tietävästi ensimmäinen Venäjällä, johon matkaseurueen jäsenet olivat törmänneet. Vaatimattomista tiloista huolimatta instituutin toimintaa oltiin päämäärätietoisesti kehittämässä ja kansainväliset suhteet oli otettu tosissaan. Tämä näkyi myös siinä, että tapaamiseemme osallistui runsaasti väkeä myös instituutin puolelta ja opiskelijoita oli pyydetty kertomaan kokemuksistaan vaihto-opiskelijoina.

Jatkoimme matkaamme rajalle vielä samana iltana. Venäjän ja Viron raja hiertää edelleen maiden suhteita ja Pihkovan rajanylityspaikkakin on melko uusi. Jatkaessamme matkaa minibussilla Viron rajalle päin, ei mieleen jäänyt mitään erityistä. Passia piti näyttää ennen Venäjän rajan ylittämistä

ainakin kaksi tai kolme kertaa. Rajamuodollisuudet sujuivat muuten kivuttomasti, mutta yksi yllättävä ongelma tuli vastaan. Minibussilla tullessa omat matkatavarat pitää usein ottaa mukaan passintarkastukseen, jossa tavarat myös läpivalaistaan. Pistokokeena jonon viimeinen retkeläinen joutui esittelemään reppunsa sisällön, jolloin häneltä löytyi yli 50 vuotta sitten julkaistu kirja. Yli 50 vuotta vanhat opukset luokitellaan kuitenkin niin vanhoiksi, että niistä olisi pitänyt täyttää tullessa tulliselvitys, mitä ei oltu tehty. Neuvottelun jälkeen matka jatkui, ja ongelma ratkesi pelkällä huomautuksella. Viron rajalla erityisiä ongelmia ei ollut, ja moni tunsikin yllättävää tuttuuden tunnetta saavuttaessa Euroopan Unionin alueelle. Tien kunto tuntui paremmalta ja tieviitoissakin oli taas jotakin tuttua.

Tartossa majoituimme viehättävään minihotelliin, joka sijaitsi omakotitaloalueen keskellä, Vikerkaare-Külalistemaja nimeltään. Pienessä kaupungissa oli helppo liikkua itsenäisesti, varsinkin kun venäjän kieltä taitamattomakin uskalsivat lähteä omille teilleen. Yhteistä ohjelmaa oli seuraavana päivänä, kun vierailimme Tarton yliopiston EuroCollegessa, jossa meille esiteltiin taas opiskelumahdollisuuksia vaihto-ohjelmissa sekä maisteriohjelmissa. Kävimme myös katsomassa Ylioppilaskunnan taloa, jossa Tarton Venäjän ja Suomen välinen rauhansopimus on allekirjoitettu vuonna 1920. Osa matkalaisista tutustui iltapäivällä Harmaassa talossa sijaitsevaan KGB-museoon. Pieni ja huomaamaton kellari osoitteessa Riia 15b antoi kouriintuntuvan kuvan tiedustelupalvelun tarjoamasta vankilaelämästä. Sisäänpääsy oli edullinen ja museo pieni, eikä siellä ollut paljon näyttelyesineitä. Sen sijaan yksityiskohtaista tietoa ja tunnelmaa oli runsaasti saatavilla viron, englannin ja suomen kielillä.

Toisena iltana paikalliset opiskelijat tulivat tutustuttamaan meidät paikallisiin osakuntaperinteisiin, jotka on lainattu Saksasta ja muokattu sittemmin virolaiseen muotoon. Tarkemmin sanoen kyse on veljes- (fraternity) ja sisarkunnista (sorority), joihin opiskelijat voivat halutessaan pyrkiä. Näillä oppilasjärjestöillä, joita Virossa on kymmeniä, on erittäin tarkat säännöt. Pääsimme vierailemaan eri järjestöjen tiloissa, jotka sijaitsivat hyvillä paikoilla ympäri Tarton keskustaa. Veljeskunnilla, joihin pääasiallisesti voi hakeutua virolainen miesylioppilas, tärkeimmät säännöt koskivat järjestöön hakeutumisen traditioita, oluenjuontia ja miekkailua. Sisarjärjestössä, johon tutustuimme, annettiin sen sijaan elinikäinen tupakoimattomuuslupaus, eikä heidän tiloissaan saanut juoda alkoholia. Sisarkunnassa korostettiin niin ikään riittejä, joiden kautta fuksista eli hakijajäsenestä tulee lopulta kokonaisvaltainen järjestön jäsen. Kaikilla järjestöillä on omat värinsä, lippunsa ja tärkeät esineensä, joihin ulkopuoliset tai fuksit eivät saaneet koskea. Järjestöihin tutustuminen oli mielenkiintoinen kulttuurikokemus, mikä muistutti osaltaan, että Suomella ja Virolla on myös omia traditioita, joihin toisella osapuolella ei ole juurikaan tarttumapintaa.

Viimeinen etappimme ennen Vikingin laivaa oli Tallinna, jonne väsynyt retkue matkusti vuorolinja-autolla Tartosta. Yksi mieleen jäänyt nähtävyys ehdittiin vielä käydä katsomassa ennen laivalle menoa: Pronssisoturi. Kiisteltyä toisen maailmansodan muistomerkkiä, joka on siirretty Tallinnan keskustasta hiljaiselle hautausmaalle muutaman kilometrin päähän linja-autoasemasta, seisoi katselemassa yksinäinen mies, kun saavuimme paikalle kameroinemme. Soturin ympärillä kukat

hiljalleen kuihtuivat ja hautakynntilät paloivat viimeisillä voimillaan, ne oli aseteltu muutamaa päivää aikaisemmin Venäjän Yhtenäisyyden päivän kunniaksi (4.11.). Käynti Pronssisoturilla oli oiva lopetus ekskursiollemme, koska sen sijainnista käydyssä kiistassa tiivistyvät rajan tuomat ongelmat. Kilometrien päähän oli tuo yksinäinen mies tullut patsasta katsomaan ja hiljentymään. Olikohan hänkin ollut mellakoimassa kiistan alettua? Laivassa Pronssisoturikin katoaa mielestä, matka on päättymässä. Rajalla ei enää näytetä passia, eikä tavaroita tarvitse esitellä viranomaisille. Onko rajaa enää edes olemassa?

Suomen, Venäjän ja Viron fyysinen läheisyys on konkreettista, fakta, jota ei pääse karkuun. Viron ja Venäjän raja ei ole ainoastaan maiden kesken kiistelty raja, vaan ainakin yhden käsitystavan mukaan Euroopan ja toisen raja. Virossa tämä on herkkä asia, koska maahan on jäänyt paljon asukkaita toiselta puolelta, jotka sukupolvi toisensa jälkeen edustavat tätä toiseutta virolaisille. Suomen ja Venäjän rajan merkitystä voi kuvata ennemminkin taloudelliseksi. Maat eivät kiistele asukkaista, vaan tulleista, rajatarkastuksista ja rekkajonoista. Suomen ja Viron raja on taas häivytetty samalla, kun Euroopan yhtenäisyyttä on korostettu. Veljeskansat eivät kiistele, ja yhdessä jaetaan asema pienenä eurooppalaismaana suuren Venäjän kyljessä. Kaikki ylittämämme rajat ovat erilaisia, sen tämä matka meille ainakin opetti.

Ida Sinisalo

*Kirjoittaja osallistui ekskursioon vasta Pietarista ja kuvaus perustuu aikaisempiin rajanylityskertoihin.